

واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی

احسان اسداللهی^۱

رضا حیدری^۲

احمد نظری ترشیزی^۳

مهدی طالب‌پور^۴

10.22034/SSYS.2022.1873.2328

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۳/۱۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۶/۶

با توسعه چشمگیر ورزش در دهه‌های اخیر و تبدیل آن به یک صنعت بزرگ و پرمخاطب، مباحث حقوقی مربوط به آن نیز غامض‌تر و پیچیده‌تر شده‌اند. سوابق نشان می‌دهد که پرونده‌های حقوقی کشور ایران در اکثر موارد در محاکم بین‌المللی شکست خورده‌اند. بنابراین هدف از پژوهش حاضر، واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی است. پژوهش حاضر از منظر هدف، کاربردی و از نوع آمیخته و با چارچوب پارادایم تفسیری اثبات‌گرایی بود. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از مصاحبه‌های عمیق با متخصصان آشنا به مسائل حقوق ورزشی انجام شد. روش نمونه‌گیری به صورت گلوله‌برفی بود که تعداد ۲۸ مصاحبه به صورت مجازی برگزار شد.

بر مبنای نتایج حاصل از تحلیل روش‌شناسی کیو، یافته‌ها نشان داد که شش عامل عدم تخصص‌گرایی، مشکلات آموزشی و اطلاعاتی، خلاءهای قانونی و قراردادی، مشکلات ساختاری ورزش کشور، سیستم دلالان و دست‌های پشت پرده و در نهایت مشکلات نظارتی و تنبیهی از جمله عوامل موثر بر شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی بودند. با توجه به یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که مدیران، مسئولان و دست‌اندرکاران سازمان‌ها و باشگاه‌های ورزشی با توجه به دلایل شناخته شده می‌توانند به عنوان پلی برای حرکت به سمت موفقیت در پرونده‌های حقوقی در دعاوی بین‌المللی ورزشی استفاده نمایند.

واژگان کلیدی: پرونده‌های حقوقی، دعاوی بین‌المللی، عدم تخصص‌گرایی و خلاءهای قانونی و قراردادی.

۱ استادیار، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، موسسه آموزش عالی سناباد گلبهار، گلبهار، ایران

۲ دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳ دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۴ استاد مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

نگاه به ورزش به صورت یک ضرورت و نیاز اجتماعی درآمده و سلامتی و نشاط جامعه در گرو آن است و باید در ترویج آن کوشید، چرا که گرایش به ورزش از تباه شدن نسل جوان و منحرف شدن آن جلوگیری می‌نماید و زمینه غنی ساختن اوقات فراغت آن‌ها را فراهم خواهد کرد (باقریا و ساقیان، ۱۳۹۶). در جهان امروزی، ورزش بین‌المللی به ساختاری عظیم و به بزرگ‌ترین اتفاق بین‌المللی از حیث تجمع ملیت‌های گوناگون در یک محل (به هنگام برگزاری المپیک‌ها و مسابقات مختلف) تبدیل شده است. این تشکیلات وسیع و عظیم در جهان کنونی بیش از پیش نیازمند نظام حقوقی منسجم و تاثیرگذار برای فراهم کردن عدالت و رفع اختلافات در عرصه کنش‌ها و فعالیت‌های ورزشی می‌باشد (فوستر^۱، ۲۰۱۹). با توجه به اهمیت ورزش در جامعه کنونی و نیز منافع زیادی که بر آن مترتب است، بررسی مسائل ورزشی از دیدگاه حقوق و قانون دارای ارزشی بالا و نیازمند طرح در محاکم ملی و بین‌المللی می‌باشد تا زمینه ضرر، جرمه و تعلیق یک ورزشکار، مربی، باشگاه، فدراسیون یا ورزش یک کشور فراهم نشود (علی‌دوست قهفرخی، ۱۳۹۸). این موضوع اهمیت مطالعه حقوق و آگاهی از علم حقوق ورزشی و حتی حقوق بین‌الملل در ورزش را برجسته می‌سازد و حقوقدانان را به توجه و تحلیل روابط و رویدادهای ورزشی و خطرهای ناشی از آن وا داشته است (نهاوندی و پورکیانی، ۱۳۹۹). علم حقوق برای تعیین حقوق افراد مورد استفاده قرار می‌گیرد و با همه جنبه‌های زندگی سرو کار دارد که ورزش هم از آن مستثنی نیست (شعبانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۵). منظور از حقوق ورزشی، مجموعه مقرراتی است که بر تمامی امور ورزش اعم از ورزشکاران، مدیران ستادی ورزش، پزشکان ورزشی، سازندگان لوازم ورزشی و فروشندگان لوازم فنی، تماشاگران، مدیریت و بالاخره کارکنان سازمان‌های ورزشی حاکم است (سوری و همکاران، ۱۳۹۸). حقوق ورزشی ذاتی بین‌المللی دارد، زیرا تمامی افراد و سازمان‌های ورزشی با وجود فعالیت‌های ملی، هدفی بین‌المللی را دنبال می‌کنند که متأسفانه به علت تفاوت ساختارهای حقوقی هنوز تعریف جامعی از حقوق ورزشی جهانی وجود ندارد و تنها این حوادث و پرونده‌ها با توجه به یک سری اصول پذیرفته شده قانونی و بر اساس چارچوب سیستم‌های قانونی دولت‌ها بررسی می‌شود (آنتیا^۲، ۲۰۲۱). امروزه، نظام حقوق بین‌الملل ورزش جایگاه خود را در مجموعه حقوق بین‌الملل عمومی به خوبی تثبیت نموده است. حقوق بین‌الملل ورزش روشن‌گر چگونگی مشارکت در کنش‌ها و تکاپوهای ورزشی می‌باشد. مجموعه مقرراتی که شالوده و بنیان اصلی این رژیم محسوب می‌شوند، جایگاه نسبتاً قابل قبولی در میان دولت‌ها یافته‌اند؛ چنان که خلق رویه دیوان داوری ورزش و تبعیت این دیوان از مقررات مزبور نمودی خارجی از خواست

1 Foster

2 Antia

و اراده افراد، دولت‌ها، فدراسیون‌های ملی و بین‌المللی و دیگر نهادهای دخیل در امر ورزش در مسیر همگرایی در این حوزه به حساب می‌آید (شهبازی و برلیان، ۱۳۹۷).

بیشتر سازمان‌های ورزشی خصوصی هستند. در نتیجه بیشتر اختلاف‌های سازمان‌های ورزشی بر مبنای اصول قراردادی حل و فصل می‌شود. سیستم‌های قضایی و اصول حقوقی مختلف برای حل اختلاف‌ها از سوی جامعه ورزش به کار گرفته می‌شود، اما با وجود تفاوت‌هایی که قوانین کشورها و حتی رشته‌های ورزشی با یکدیگر دارند، امکان دادرسی منصفانه فراهم نیست (دادگر و همکاران، ۱۳۹۷) که این موضوع ضرورت داشتن حاکمیت مناسب در هر ورزش را جهت وضع قوانین و مقررات، نظم‌بخشی و رسیدگی به تعارضات و اختلاف‌ها می‌رساند و این وظیفه ارگان‌های حاکم بر ورزش در سطح ملی و بین‌المللی است (دیاکونو و همکاران^۱، ۲۰۲۱). در اوایل دهه ۸۰ میلادی اختلافات ورزشی روند روزافزونی پیدا کرده بود و گسترش ورزش حرفه‌ای، باشگاه‌های ورزشی، فدراسیون‌ها و سازمان‌های مربوطه سبب شد که تعداد و کیفیت دعاوی و اختلافات ورزشی تغییر کند. در این شرایط کمبود یک نهاد بی‌طرف و متخصص بین‌المللی برای رسیدگی به اختلافات ورزشی احساس شد (وکیل و اسکندری، ۱۳۹۵). لذا در سال ۱۹۸۳ اساسنامه اولیه «دیوان داورى ورزش» (CAS)^۲ توسط کمیته بین‌المللی المپیک مورد تصویب قرار گرفت (معماری و همکاران، ۱۳۹۸). «دیوان بین‌المللی داورى ورزش» از زمان تأسیس آن به واقع توانسته است اعتماد جامعه ورزشی بین‌المللی را جلب نماید و به‌طور گسترده‌ای مورد تأیید و مراجعه قرار گیرد؛ به‌طوری که امروزه کمتر سازمان ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی صلاحیت این دیوان را به عنوان مرجع تجدیدنظر تصمیمات نپذیرفته است (جودی^۳، ۲۰۲۰). موضوعاتی که این دیوان به حل و فصل آن‌ها می‌پردازد، طیف گسترده‌ای از بازی‌های المپیک و سایر تورنمنت‌های ورزشی تا انواع اختلافات فوتبالی، مسائل مربوط به دوپینگ و محرومیت‌ها و قراردادهای تجاری بین‌المللی را تشکیل می‌دهد. البته در این بین، پرونده‌های فوتبالی بخش عمده رسیدگی‌های دیوان داورى ورزش را تشکیل می‌دهند؛ به‌طوری که بر اساس آمار تعداد این پرونده‌ها تقریباً با مجموع تمام ورزش‌های دیگر برابری می‌نماید و حدود نیمی از پرونده‌های دیوان در مورد تجدیدنظر از تصمیمات فیفا بوده است (چنپراگادا^۴، ۲۰۲۰). با توجه به این مطالب، مسئله حائز اهمیت آن است که این دیوان جهت بررسی پرونده‌های واصله، قوانین و مقررات و سازوکار خاصی دارد که اگر بدان توجهی نشود و یا به‌موقع اقدام و پیگیری نشود، احتمال عدم موفقیت در آن پرونده‌ها افزایش می‌یابد (ضیایی و جوادی، ۱۳۹۸) - چنان‌که در پرونده‌های ورزشی کشورمان، از این حوزه بارها و بارها

1 Diaconu

2 Court of Arbitration for Sport (CAS)

3 Jodi

4 Chennapragada

ضربه خورده‌ایم. بنابراین می‌توان گفت که دادگاه‌ها درگیر آنالیز چارچوب حقوقی برای رخدادها و پرونده‌های ورزشی اعم از داخلی و بین‌المللی و سایر موارد هستند که دانستن آن‌ها برای افراد ورزشی و حقوقدانان ورزشی الزامی است. حفظ اصل استقلال ورزش و در عین حال جلوگیری از هرج و مرج و بروز جرم یا تخلف در آن دو چندان اهمیت دارد و از جهتی با وجود تلاش برای تثبیت قوانین ورزشی، اجرای آن در کشورها معضل دیگری است (جاز و همکاران^۱، ۲۰۱۱). در پرونده‌های ورزشی گاهی تشخیص نوع حقوقی یا کیفری بودن آن بسیار دشوار است، زیرا در ورزش اصل رضایت پذیرفته شده و در عین حال شکل‌گیری رویه معانی قضایی بیشتر از پرونده‌های ورزشی ناشی از تصمیم‌گیری‌های دادگاه بین‌المللی حکمیت ورزشی است که به عنوان حقوق ورزشی به تأیید بیشتر کشورها رسیده است (لاکومسکی^۲، ۲۰۲۱). با این حال این دادگاه اصول قانونی مشخصی را برای بازی جوانمردانه، رقابت سالم و حاکم بر قوانین فنی اعلام کرده است که بسیاری از سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی ورزشی آن را پذیرفته و اعلام کرده‌اند محکمه داوری باید بر مبنای آن قوانین، نزاع بین طرفین را حل و فصل کند و در صورت سکوت در تعیین قانون، پرونده را با توجه به قوانین که نزدیک به پرونده است، حل و فصل نماید. اما این به معنی توجه صرف به قوانین ملی نیست، بلکه اجازه تجزیه قوانین با توجه به این اصول پذیرفته شده، قانونی است که در تمامی ساختارهای حقوقی دنیا اعلام شده است؛ از جمله اصل آزادی اراده در قراردادها، حسن نیت، مهم بودن و غیره (نهاوندی و پوریانی، ۱۳۹۹). با توجه به بروز اختلافات ورزشی گسترده، درگیری‌های اقتصادی فی مابین و لزوم ارجاع این اختلافات به نهاد داوری ورزش، ضرورت آموزش و تفهیم قوانین حاکم آیین‌نامه‌های انضباطی و حقوق افراد ورزشی می‌تواند گاهی در جلوگیری از این مشکلات و یا حل عادلانه پرونده‌های حقوقی موثر باشد (کیسنراس^۳، ۲۰۲۰). برقراری انضباط در قلمرو هر رشته ورزشی از جهت وادار ساختن افراد ورزشی به اطاعت از تصمیمات در رعایت حدود و اصول فعالیت‌های ورزشی و رعایت شالوده اصول اخلاقی در جهت حفظ و صیانت ورزشکاران و هواداران از وقایع و صدمات پیش‌بینی نشده است و متأسفانه یکی از بزرگترین معضلات جامعه ورزشی ایران آگاه نبودن افراد ورزشی از حقوق تکالیف قوانین حاکم بر ورزش است. در سطح بالاتر حقوقدانان کشور نیز به تعداد انگشت‌شمار در این حیطه دارای تخصص یا مشغول به فعالیت هستند (نجفی، ۱۳۹۸). به عنوان نمونه، در بازی‌های المپیک ۲۰۱۲ لندن، فقط در رشته وزنه‌برداری ۲۵ پرونده دوپینگ (استفاده از مواد نیروزا) به وجود آمد که متأسفانه ۶ سال طول کشید تا در سال ۲۰۱۸ ایران بتواند به حق خود برسد و قهرمان المپیک ایران بتواند طلا یا نقره کسب کند (شهبازی و برلیان، ۱۳۹۷). از طرفی نبود آگاهی افراد ورزشی از حقوق خود و بروز دعاوی متعدد در دادگاه کس به

1 Jose et al.

2 Łukomski

3 Cisneros

واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی

علت کمبود حقوقدانان ورزشی متخصص سبب شد که برای کمک گرفتن از حقوقدانان ورزشی اروپایی، ایران متحمل هزینه‌های سنگینی شود که خود معضل دیگری است (شهبازی و برلیان، ۱۳۹۶).

با نگاهی به بعضی از دعاوی مطرح شده مربوط به ورزش کشورمان در محاکم بین‌المللی و علل و نتایج آن در سال‌های اخیر، می‌توان به اهمیت موضوع مورد مطالعه پی برد. مطابق با آمار تیم حقوقی فدراسیون فوتبال در انتهای سال ۱۳۹۹، ۵۲ پرونده باز در فیفا داریم و ۱۹ باشگاه درگیر هستند که چیزی حدود چهار تا پنج میلیون دلار هزینه شکایت‌هایی است که بازیکنان و مربیان خارجی از باشگاه‌های کشور به فیفا کرده‌اند (ایلنا، ۱۳۹۹). فرایند رسیدگی به این شکایت‌ها به صورتی است که شکایت‌کننده شکایت خود را به فیفا انجام می‌دهد و آن‌ها با باشگاه‌ها ارتباط برقرار می‌کنند. معمولاً این دادگاه‌ها برای رسیدگی به شکایت بازیکنان و مربیان مختلف دو طرف را فرا می‌خواند و از آنها درخواست می‌کند که مستندات خود را در این باره ارائه کنند. باشگاه‌های ما در حال حاضر دچار مشکل شده‌اند، چون مدیرانی که در این باشگاه‌ها مدیریت می‌کنند، اکثراً وارث بدهی‌های قبلی هستند. باشگاه‌های ما به هشدارهای فیفا توجه نمی‌کنند و بدهی‌هایی که در حال حاضر برای باشگاه‌ها به بار آمده حاصل عدم توجه کافی و ناتوانی منابع مالی باشگاه‌هاست. فیفا پس از شکایت بازیکنان و مربیان سعی می‌کند که به باشگاه‌ها فرصت بدهد و باشگاه‌ها هم باید از خودشان دفاع و بدهی بازیکنان یا مربیان سابق خود را پرداخت کنند. در صورتی که باشگاه‌ها نتوانند بدهی بازیکنان‌شان را پرداخت کنند، ابتدا از نقل و انتقالات محروم می‌شوند. اگر باز هم توجهی به پرداخت حق و حقوق بازیکنان نکنند، از آن تیم کسر امتیاز صورت می‌گیرد. در صورتی که باشگاه‌ها همچنان نتوانند پولی به بازیکنان یا مربیان شاکی بدهند، سقوط به دسته پایین‌تر، جریمه باشگاه خاطی خواهد بود. از ۵۲ پرونده‌ای که مربوط به مربیان و بازیکنان خارجی در فیفاست، ۱۰ پرونده در ابتدای پیگیری است و مراحل اولیه و مستندسازی را طی می‌کند، ۳۲ پرونده به حکم رسیده و ۱۰ پرونده در حال بررسی است. از این تعداد، ۱۱ پرونده باز است که برخی به مرحله صدور حکم رسیده است. در جدیدترین اتفاق، تیم فوتبال کشورمان باید بازی‌های مقدماتی جام جهانی را در میزبانی یکی از کشورهای رقیب خود یعنی بحرین باشد و همچنین میزبانی رقابت‌های مرحله گروهی لیگ قهرمانان آسیا به کشورهای هند، عربستان (دو میزبانی) و امارات واگذار شده است که مقامات ایرانی اعتراضات و شکایت خود را به محاکم بین‌المللی مربوطه اعلام داشته‌اند- اما این شکایات یا اعتراضات از لحاظ حقوقی چگونه مطرح شده است و چه نتیجه‌ای را در برخواهد داشت. همچنین مارک ویلموتس، سرمربی بلژیکی سابق تیم ملی فوتبال ایران پس از جدایی از این تیم با شکایت به فیفا خواستار دریافت غرامت شد و فدراسیون فوتبال ایران به پرداخت بیش از ۶ میلیون یورو محکوم شد؛ یعنی ایران باید حدود ۱۶۵ میلیارد تومان بابت مربی که رسماً پنج ماه سرمربی بود و عملاً یک ماه فقط در کشور بود و هدایت تیم ملی را در چهار بازی رسمی در اختیار داشت،پردازد که این پرونده هم در

دادگاه بین‌المللی حکمیت ورزشی در حال پیگیری است. اخیراً فدراسیون جودو که به دلیل شکست مصلحتی یکی از ورزشکاران کشورمان در برابر نماینده بلژیک در مسابقات جهانی توکیو (برای اینکه در ادامه مسابقات در مقابل نماینده رژیم صهیونیستی قرار نگیرد) تعلیق شده بود که با پیگیری‌های حقوقی از دادگاه عالی ورزش حکمی گرفته شد که تعلیق جودوی کشورمان را شکست و مجدداً پرونده ایران برای این که از زوایای دیگر مورد بررسی قرار گیرد، به فدراسیون جهانی جودو برگشت داده شد که کسب نتیجه نهایی هنوز هم مستلزم پیگیری‌های حقوقی است. این مصداق‌ها همگی بخشی از پرونده‌های حقوقی ورزش ایران در محاکم بین‌المللی هستند که به علل مختلفی به وجود آمده‌اند-این بحثی جداگانه است- منتهی در حل و فصل این پرونده‌ها به نفع کشورمان باید کار حقوقی متناسب و به موقع انجام و از مراجع مختلف پیگیری شود تا شکست پرونده‌های حقوقی مربوط به ورزش ایران کاهش یابد یا با ضرر کمتری همراه باشد. با توجه به مطالب گفته شده و سوابق موجود، ضرورت پرداختن اصولی به مسائل حقوقی پیرامون بازیکنان، تیم‌ها، باشگاه‌ها و فدراسیون‌ها در محیط بین‌المللی ورزش در جهت احقاق حق خود در دعاوی مطرح شده برجسته می‌گردد که بی تردید، شناخت دلایل شکست پرونده‌های حقوقی فعلی دارای اهمیت می‌باشد (ایلنا، ۱۳۹۹).

پژوهش‌های انجام شده در زمینه حقوق ورزشی توانسته است تا حدودی اهمیت زمینه مورد مطالعه را برجسته سازد. لیندهولم^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی بیان کرد که آشنایی با قوانین، مفهوم قضاوت و مدل‌های مربوط به داوری در محاکم بین‌المللی ورزش می‌تواند به درک احکام دیوان داوری ورزش و نقش آن در توسعه نظم حقوقی فراملی در ورزش کمک کند که در نهایت منجر به توسعه عدالت در قضاوت پرونده‌ها خواهد شد. دیاکونو و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای فضای قانونی موجود در دادگاه حکمیت ورزش (CAS)، مقررات بین‌المللی و ملی و همچنین مقررات ورزشی، موارد اثبات استاندارد جرم، انواع شواهد و نحوه مجازات را مورد بررسی قرار دادند و نشان دادند که توجه به این موارد در طرح دعاوی محاکم بین‌المللی مهم و اثرگذار است. لاکومسکی (۲۰۲۱) در پژوهشی دیگر دلایل لازم برای بررسی پرونده‌های مربوط به قراردادهای فوتبالی را شناسایی نمود که مهمترین آن‌ها سردرگمی و عدم اطمینان در مورد وضعیت حقوقی کشور باشگاه مقصد، اختلاف بین فرهنگ‌ها و وجود موافقت‌نامه‌های انتقال بین‌المللی بود. وی همچنین دریافت که نهادهای قضایی و داوری فوتبال بین توافق‌نامه‌های اولیه، پیش‌نویس قراردادها و قراردادهای نهایی و مذاکره سهل‌انگارانه و غیرمنصفانه تفاوت قائل شده‌اند. در پژوهشی دیگر چنپراگادا (۲۰۲۰) نشان داد که تلاش‌های مشترک بین کمیته بین‌المللی پارالمپیک به عنوان یک سازمان ورزشی و دولت هند می‌تواند در محاکم بین‌المللی ورزشی به نفع آن‌ها باشد. فوستر (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای نشان داد

1 Lindholm

که حقوق جهانی ورزش نیاز به مقررات بین‌المللی و شفافیت دارد تا بتوان در تصمیماتشان عدالت را شاهد بود- این موضوع خود نیازمند همکاری فدراسیون‌ها و سازمان‌های قضایی کشورهاست. همچنین در پژوهش‌های صورت گرفته در داخل کشور، نهاوندی و پورکیانی (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای نشان دادند که تبانی، شرط‌بندی، فرار مالیاتی، کلاهبرداری، ارتشا، خشونت‌های غیرمعارف ورزشی و غیره از جمله تخلفات و جرائمی هستند که در عرصه ورزش به وقوع می‌پیوندند و واکنش تماشاگران، مسئولان و متصدیان ورزشی را در محاکم انضباطی و حقوقی برمی‌انگیزد. سوری و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی نشان دادند که مهم‌ترین موانع و شیوه‌های (راه‌حل‌های) توسعه ابعاد نظام حقوقی ورزش در ایران به ترتیب آموزشی، قانونی و منابع انسانی و همچنین مهم‌ترین راه‌حل‌های توسعه حقوق ورزشی به ترتیب منابع انسانی، آموزشی و قانونی بودند که نشان‌دهنده این است که با وجود تمامی اقدامات صورت گرفته، دانش حقوق ورزشی کشور از وضعیت مناسبی برخوردار نیست و تا رسیدن به وضع مطلوب و استاندارد فاصله زیادی وجود دارد. در پژوهشی دیگر معماری و همکاران (۱۳۹۸) الگوی اکتشافی حقوق تجارت در ورزش حرفه‌ای را شناسایی نمودند که شامل یازده عامل قراردادهای حقوقی، مقررات بین‌المللی، صحه‌گذاری، بازاریابی کمین، قانون استخدام، قانون ضدتراست، مالکیت فکری، آژانس ورزشی، رابطه واسطه‌گری، رسانه ورزشی و اقتصاد بود که رعایت این الگو می‌تواند ایجاد مسائل و مشکلات حقوقی را کاهش دهد. نظریان مادوانی و رجب حسنی (۱۳۹۶) نیز در مطالعه‌ای نشان دادند که عامل انسانی (فردی) در اولویت اول و عامل سازمانی در اولویت دوم و عامل فیزیکی (اماکن و تجهیزات) در اولویت سوم اثرگذاری در ایجاد دادخواهی‌های مرتبط با فعالیت‌های ورزشی قرار دارند. شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی از موانع ساختاری - مدیریتی، موانع علمی - آموزشی، موانع نیروی انسانی و موانع قانونی و حقوقی را به عنوان موانع نهادینه شدن حقوق ورزشی یاد کردند. مصطفی پورانزلی و کاشف (۱۳۹۵) هم در پژوهشی دریافتند که افراد درگیر در ورزش به میزان کافی از مسئولیت‌های حقوقی آگاه نیستند که این می‌تواند یکی از دلایل اصلی باز شدن پرونده‌های حقوقی باشد. در یک تحقیق دیگر توسط بنیان و کاشف (۱۳۹۳) با موضوع «تفاوت آگاهی‌های حقوقی و مسئولیت مدنی مربیان ورزش زن و مرد در رویدادهای ورزشی»، تفاوت معناداری میان آگاهی‌های حقوقی به تفکیک زن و مرد مشاهده شد. همچنین مدرک تحصیلی عاملی برای افزایش آگاهی‌های حقوقی در این پژوهش معرفی گردید. تاج و همکاران (۱۳۹۱) نیز در پژوهش خود با عنوان «ارزیابی آگاهی از قوانین ورزشی در مربیان و مدیران ورزشی» ریشه بسیاری از مسائل و مشکلات حقوقی در زمینه ورزش را در عدم آگاهی مربیان و مدیران ورزش اعلام کردند.

با وجود مشکلات زیاد در عرصه فعالیت‌های ورزشی، پرونده‌های حقوقی ورزشی نظیر راندخواری، قراردادهای غیر قانونی، ناتوانی در ارائه اعتراضات به ناداوری‌ها و غیره که ناشی از عدم آشنایی

با حقوق ورزشی می باشد، رو به افزایش است (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷). همچنین با توجه به تعدد رویه‌های قضایی دادگاه حکمیت ورزش، هزینه‌های گزاف وکلای اروپایی و عدم اشراف به مسائل حقوق بین‌الملل در ورزش کشور، متأسفانه در بیشتر پرونده‌های حقوقی با شکست مواجه شده‌ایم که اهمیت بررسی دلایل این شکست‌ها برجسته می‌گردد. بررسی ادبیات پژوهش نشان‌دهنده این است که تا کنون در زمینه دلایل واگذاری پرونده‌های حقوقی ورزش ایران مطالعه‌ای صورت پذیرفته است که لزوم انجام پژوهش حاضر را دوچندان می‌نماید، زیرا همواره بررسی علت‌های بروز یک مشکل از تکرار آن در آینده می‌کاهد. لذا محققان در پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سوال هستند:

دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی چیست؟

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به اینکه این پژوهش به دنبال واکاوی دلایل باخت پرونده‌های حقوقی ورزشی کشور می‌باشد، از روش‌شناسی کیو بهره گرفته شد. به همین دلیل این پژوهش از تحقیقات پارادایم تفسیری محسوب می‌شود و چون سنجش متغیرهای از پیش تعیین شده به وسیله معیارهای کمی (همانند تحلیل عاملی اکتشافی) صورت می‌پذیرد، به عنوان پارادایمی اثبات‌گرایانه مطرح می‌شود. در نتیجه چارچوب کلی این پژوهش، از نوع پارادایم تفسیری - اثبات‌گرایی است. از منظر هدف، تحقیقی کاربردی است و به دلیل جمع‌آوری اطلاعات که توسط معیارهای کیفی صورت گرفته و مرحله شناسایی الگوهای ذهنی که با معیارهای کمی می‌باشد، از نوع تحقیقات آمیخته محسوب می‌شود. روش‌شناسی کیو جهت درک راحت سلیقه‌ها و دیدگاه‌های افراد به کار برده می‌شود؛ افرادی را که دارای ذهنیت مشترکی هستند، شناسایی می‌کند و بر پایه تحلیل‌های آماری استوار است. جامعیت عبارات نمونه کیو با فضای گفتمان روایی، مطالعه کیو را شکل می‌دهد. به بیان بهتر، محقق از خود باید این پرسش را داشته باشد که آیا عباراتی که گردآوری کرده است از جامعیت و وسعت خوبی برخوردار هستند تا ذهنیت‌های مختلفی را ایجاد کنند (یاسینی و همکاران، ۱۳۹۵).

در پژوهش حاضر روش کیو در ۵ مرحله اجرا شده است (وست^۱، ۲۰۱۴):

۱- ایجاد کردن فضای گفتمان و مجموعه‌های کیو

۲- انتخاب و گزینش مشارکت‌کنندگان و ارزش‌گذاری کیو

۳- تکمیل ارزش‌گذاری نمودارهای کیو

۴- تکمیل داده‌ها

۵- تفسیر عامل‌ها و الگوهای ذهنی

واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی

در اولین مرحله، از منابع کتابخانه‌ای، نوشتاری، مقالات و مصاحبه‌های عمیق با ۱۰ نفر از متخصصان مدیریت ورزشی، حقوق، حقوق ورزشی، مدیران باشگاه‌های ورزشی و افراد آشنا به مسائل پرونده‌های حقوق ورزشی جهت مشخص نمودن عبارات کیو استفاده شد. روش نمونه‌گیری به صورت گلوله برفی بود و مصاحبه‌ها همگی به صورت مجازی بود. میانگین زمان مصاحبه‌ها ۳۰ دقیقه بود که از بین ۱۰ نفر مصاحبه‌شونده، بیشترین زمان مصاحبه ۵۵ دقیقه و کمترین زمان مصاحبه ۲۰ دقیقه بود. سوالات مورد استفاده در مصاحبه‌ها به صورت نیمه‌ساختاریافته و باز بود که در نهایت عبارات استخراج شد و مجدداً به تأیید افراد مصاحبه‌شونده رسید. مطالعات کیو به ۲۰ الی ۶۰ عبارت نیازمند است؛ اگرچه هیچ معیار قطعی برای این تعداد گزارش نشده است (یاسینی و همکاران، ۱۳۹۵). از میان ۴۹ گزاره به دست آمده از مبانی نظری و مصاحبه‌ها، در نهایت ۳۱ گزاره تأیید شد که در جدول ۱ قابل مشاهده است.

بعد از این مرحله، نوبت به شناسایی ذهنیت‌ها با روش کمی و به کمک تکنیک تحلیل عاملی کیو رسید. همانند تعداد عبارات نامشخص در روش شناسی کیو برای تعداد مشارکت‌کنندگان در انجام پژوهش کیو نیز ملاک قطعی وجود ندارد و می‌تواند شامل تعداد متفاوتی مشارکت‌کننده باشد. با این حال تعداد مشارکت‌کنندگان در مقالات مختلفی بین ۱۰ الی ۵۰ نفر گزارش شده است (خداداد حسینی، نجات و هاشمی، ۱۳۹۶). در پژوهش حاضر تعداد مشارکت‌کنندگان ۳۲ نفر بود که عبارات کیو را مرتب نمودند. مشارکت‌کنندگان شامل همان طیف قبلی بودند که به صورت غیراحتمالی انتخاب شدند. از این تعداد، ۴ نفر از مشارکت‌کنندگان که اطلاعات آنها قابل تحلیل نبود از تحقیق کنار گذاشته شدند و در نهایت تحلیل عاملی کیو بر روی ۲۸ نفر انجام شد.

جدول ۱: عبارات کیو در پژوهش حاضر

کد	عوامل کیو	منبع مورد استفاده	
عبارت		مصاحبه	مبانی نظری
۱	وجود افراد ذینفع و دلالتان در پشت پرده قراردادها	*	
۲	دخالت نهادهای غیر تخصصی از قبیل نظامیان و سیاستون در ورزش کشور	*	
۳	سواد حقوقی کم ذینفعان	*	*
۴	وجود مدیران ناکارآمد ورزشی در باشگاه‌ها	*	
۵	عدم استفاده از وکلا و حقوقدانان سایر کشورها	*	
۶	نبود رشته حقوق ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها	*	*
۷	عدم شفافیت فرآیندها و رویه‌ها	*	*
۸	عدم تعهد به موقع به قراردادها توسط باشگاه‌های ورزشی داخل کشور	*	
۹	عدم پرورش نیروی انسانی متخصص داخلی در زمینه حقوق ورزشی	*	*

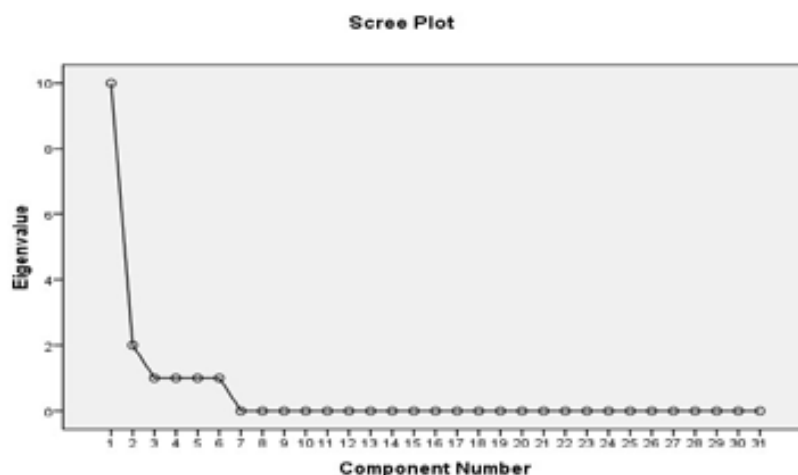
۱۰	تبانی درون سازمانی جهت کسب منافع بیشتر از قراردادهای باشگاهها و سازمانهای ورزشی *
۱۱	عدم آموزش و پرورش حقوقدانان بینالمللی ورزشی *
۱۲	نداشتن وکلای متبحر در سطح بینالمللی *
۱۳	نفوذ شبکههای ارتباطات غیررسمی به سازمانهای ورزشی *
۱۴	فقدان ساختار حقوقی لازم در فدراسیونهای ورزشی *
۱۵	ضعف سازوکار کنترل و نظارت بیرونی *
۱۶	وجود بندها و تبصرههای زیاد به نفع طرف مقابل *
۱۷	مشکلات مربوط به برند ضعیف ملی ایران در عرصههای بینالمللی *
۱۸	عدم مشارکت و مداخله صاحب نظران حقوقی بهویژه در حوزه حقوق قراردادهای و مناسبات بینالمللی *
۱۹	ضعف نظام اطلاع رسانی و دسترسی به اطلاعات ورزش کشور *
۲۰	قدرت زیاد دلالتان در ورزش کشور *
۲۱	عدم آشنایی به زبان انگلیسی در میان مدیران ورزشی *
۲۲	مجازات کم خاطیان و مفسدان ورزشی با وجود آشکار شدن *
۲۳	عادی شدن شکست در پروندهها و دزدی سیستماتیک *
۲۴	عدم شفافیت قراردادهای ثبت شده بین عموم *
۲۵	عدم آگاهی از قوانین بینالمللی و بهروز در ورزش *
۲۶	نیروی انسانی ضعیف در بخشهای حقوقی ورزش کشور *
۲۷	وجود توافقات پنهان و قراردادهای زیرمیزی توسط دلالتان *
۲۸	ارزش کم پول ملی *
۲۹	ساختار نامناسب باشگاههای ورزشی بهخصوص فوتبال *
۳۰	عدم اراده فدراسیون فوتبال در جلوگیری از مشکلات احتمالی *
۳۱	دولتی بودن بسیاری از سازمانها و باشگاههای ورزشی *

با استفاده از چرخش واریماکس^۱ و تحلیل عاملی اکتشافی، عوامل بالا با استفاده از نرم افزار SPSS دسته بندی و اولویت بندی شدند.

1 Varimax

یافته‌های پژوهش

برای مشخص کردن تعداد مطلوب مولفه‌ها در روش شناسی کیو نمودار سنگ‌ریزه مورد استفاده قرار می‌گیرد تا تغییرات مقادیر ویژه در ارتباط با عامل‌ها توسط این نمودار نشان داده می‌شود. با توجه به نظر و دیدگاه خبرگان، در مجموع ۶ عامل بالاتر از عدد ۱ شناسایی شدند که این شش عامل حدود ۸۴/۳۸۴ درصد از کل عامل‌ها را پوشش می‌دهند (شکل ۲).

شکل ۲: نمودار سنگ‌ریزه (اسکری) الگوهای ذهنی خبرگان در مورد دلایل شکست پرونده‌های حقوقی در دعاوی بین‌المللی ورزشی

فرآیند تحلیل کیو

به مثابه تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی کیو نیز از دو مرحله تشکیل می‌شود؛ در مرحله اول عامل‌ها استخراج شده و در مرحله دوم چرخش عامل‌ها به‌طوری که قابل تفسیر باشند، انجام می‌گردد. البته انجام مرحله دوم زمانی ضرورت دارد که تفسیر عامل‌های مرحله دوم به آسانی ممکن نباشد؛ یعنی به عنوان ذهنیت‌های مشخصی نتوان آن‌ها را تعریف کرد. برای انجام مرحله ابتدایی تحلیل عاملی کیو روش مولفه‌های اصلی، از رایج ترین شیوه‌های استخراج عامل‌ها می‌باشد. میزان واریانس هر الگوی ذهنی و مقدار ویژه آن در جدول ۲ نشان داده شده است:

جدول ۲: میزان واریانس تبیین‌شده هر عامل یا الگوی ذهنی و مقدار ویژه آن

چرخش متعامد عامل‌ها			تعداد الگوهای ذهنی پژوهش
واریانس تجمعی	درصد واریانس	جمع کل	
۲۴/۰۷۳	۲۴/۰۷۳	۷/۴۷۳	الگوی ذهنی اول: عدم تخصص‌گرایی
۴۱/۸۱۴	۱۷/۷۴۱	۵/۵۰۰	الگوی ذهنی دوم: مشکلات آموزشی و اطلاعاتی
۵۷/۳۷۲	۱۵/۸۵۸	۴/۹۱۶	الگوی ذهنی سوم: خلاءهای قانونی و قراردادی

۶۹/۵۴۶	۱۱/۸۷۴	۳/۶۸۱	الگوی ذهنی چهارم: مشکلات ساختاری ورزش
۷۹/۲۴۴	۹/۶۹۸	۳/۰۰۶	الگوی ذهنی پنجم: سیستم دلالت و دست‌های پشت پرده
۸۴/۳۸۴	۵/۱۴۰	۱/۵۹۳	الگوی ذهنی ششم: مشکلات نظارتی و تنبیهی

از شیوه‌های معمول چرخش متعامد عوامل می‌توان به شیوه واریماکس اشاره نمود. در پژوهش حاضر نیز جهت قابل تفسیر بودن عوامل، از چرخش متعامد واریماکس استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۳ قابل مشاهده است:

جدول ۳: دسته‌بندی الگوهای ذهنی شش‌گانه مشارکت‌کنندگان (ماتریس تحلیل عاملی)

الگوهای ذهنی	الگوهای ذهنی						خبرگان
	الگوی ذهنی ۱	الگوی ذهنی ۲	الگوی ذهنی ۳	الگوی ذهنی ۴	الگوی ذهنی ۵	الگوی ذهنی ۶	
M1	-۰/۱۳۶	-۰/۱۳۹	۰/۱۳۵	-۰/۱۹۴	۰/۰۵۶	۰/۹۱۹	
M2	۰/۰۵۹	-۰/۱۵۱	-۰/۰۲۷	۰/۱۱۵	۰/۹۴۷	۰/۰۶۹	
M3	۰/۸۸۷	-۰/۰۹۸	۰/۰۶۶	-۰/۱۴۷	۰/۰۹۵	۰/۱۱۴	
M4	۰/۰۰۴	-۰/۰۲۹	۰/۹۷۰	-۰/۰۲۴	-۰/۰۹۶	۰/۰۷۶	
M5	-۰/۰۰۷	-۰/۰۲۹	۰/۹۵۲	۰/۰۰۱	-۰/۱۴۷	-۰/۰۳۳	
M6	۰/۱۹۷	۰/۷۶۳	۰/۲۷۱	-۰/۳۹۶	۰/۰۱۴	-۰/۱۲۵	
M7	۰/۰۷۱	-۰/۳۳۲	-۰/۱۲۱	۰/۸۴۰	۰/۰۳۱	-۰/۲۱۵	
M8	-۰/۲۰۳	-۰/۰۶۶	۰/۰۶۹	۰/۹۲۷	۰/۱۶۰	-۰/۰۶۸	
M9	-۰/۰۳۶	۰/۷۳۸	-۰/۱۷۱	۰/۰۳۲	-۰/۰۹۵	۰/۲۸۹	
M10	۰/۹۴۷	۰/۰۲۸	-۰/۰۱۳	-۰/۰۰۲	۰/۱۵۰	-۰/۰۹۴	
M11	-۰/۰۱۸	۰/۷۰۵	-۰/۰۵۱	-۰/۱۲۶	-۰/۰۲۱	۰/۲۲۳	
M12	-۰/۳۴۲	-۰/۰۴۶	-۰/۰۱۱	-۰/۳۲۹	۰/۰۲۹	۰/۹۱۶	
M13	-۰/۱۱۱	-۰/۱۳۵	۰/۰۹۰	-۰/۲۰۸	۰/۰۲۷	۰/۶۳۸	
M14	۰/۰۸۰	-۰/۱۷۶	-۰/۰۹۴	۰/۲۰۴	۰/۸۹۷	۰/۰۱۴	
M15	۰/۰۱۵	-۰/۰۲۱	-۰/۱۷۰	۰/۰۳۰	۰/۹۲۵	-۰/۰۲۲	
M16	-۰/۲۲۸	۰/۲۲۱	۰/۱۸۱	۰/۶۳۷	۰/۴۹۲	-۰/۰۳۶	
M17	-۰/۱۱۷	۰/۰۹۸	۰/۶۸۲	۰/۰۰۲	-۰/۰۷۰	۰/۰۱۱	
M18	۰/۶۰۱	۰/۱۵۲	-۰/۴۰۳	۰/۴۳۶	۰/۰۴۹	-۰/۰۵۸	
M19	-۰/۳۵۶	-۰/۰۴۲	۰/۹۴۳	-۰/۰۸۲	-۰/۱۱۳	۰/۱۳۹	
M20	-۰/۰۸۴	۰/۸۳۸	۰/۰۵۶	۰/۰۸۳	۰/۰۶۳	۰/۱۴۶	
M21	۰/۹۱۷	۰/۰۳۰	۰/۰۳۳	-۰/۰۹۳	-۰/۲۷۷	-۰/۰۴۰	
M22	-۰/۱۳۴	۰/۱۱۸	-۰/۰۷۹	-۰/۰۹۲	۰/۸۴۱	۰/۲۰۳	
M23	۰/۶۴۴	۰/۰۸۱	-۰/۱۶۲	-۰/۰۱۳	-۰/۰۵۳	۰/۳۱۳	
M24	۰/۷۴۵	-۰/۰۴۵	۰/۱۱۰	۰/۲۷۱	-۰/۰۴۳	-۰/۱۶۹	

واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی

M25	۰/۱۶۳	۰/۸۲۷	-۰/۱۴۴	-۰/۰۰۴	-۰/۰۲۹	۰/۰۶۴
M26	۰/۲۰۵	۰/۰۳۴	۰/۹۵۳	-۰/۰۲۷	۰/۰۱۰	-۰/۱۴۷
M27	۰/۹۱۵	-۰/۳۳۲	-۰/۱۰۵	۰/۱۰۶	-۰/۰۸۲	-۰/۴۷۱
M28	۰/۱۰۷	۰/۶۲۲	-۰/۱۰۰	۰/۰۸۹	-۰/۰۱۴	-۰/۱۲۵

در مطالعه حاضر هدف از انجام و مطالعه کیو و جهت تفسیرپذیر بودن عوامل، تعداد شش ذهنیت متفاوت (الگوی ذهنی) در مورد موانع سرمایه‌گذاری در ورزش حرفه‌ای کشور شناسایی شدند و به خاطر عقاید مشترک و اشتراک نظرات در قالب‌های مجزا قرار گرفتند. در جدول ۴ الگوهای ذهنی ساخته شده از نمونه‌های کیو و مشارکت‌کنندگان در هر الگوی ذهنی به ترتیب نشان داده شده است:

جدول ۴: الگوهای ذهنی ساخته‌شده از نمونه‌های کیو به ترتیب اولویت و مشارکت‌کنندگان در هر الگوی ذهنی

الگوی ذهنی	عوامل کیو	کدهای کیو	خبرگان
عدم تخصص‌گرایی	دخالت نهادهای غیرتخصصی از قبیل نظامیان و سیاسیون در ورزش کشور	Q2	
	وجود مدیران ناکارآمد ورزشی در باشگاه‌ها	Q4	M3, M10,
	عدم استفاده از وکلا و حقوقدانان سایر کشورها	Q5	M18,
	نداشتن وکلای متبحر در سطح بین‌المللی	Q12	M21, M23,
	عدم مشارکت و مداخله صاحب‌نظران حقوقی به‌ویژه در حوزه حقوق قراردادهای و مناسبات بین‌المللی	Q18	M24, M27
مشکلات آموزشی و اطلاعاتی	نیروی انسانی ضعیف در بخش‌های حقوقی ورزش کشور	Q26	
	سواد حقوقی کم ذینفعان	Q3	
	نبود رشته حقوق ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها	Q6	
	عدم پرورش نیروی انسانی متخصص داخلی در زمینه حقوق ورزشی	Q9	M6, M9,
	عدم آموزش و پرورش حقوقدانان بین‌المللی ورزشی	Q11	M11, M20,
	عدم آشنایی به زبان انگلیسی در میان مدیران	Q21	M25,
	عدم آگاهی از قوانین بین‌المللی و به‌روز در ورزش	Q25	M28
خلأهای قانونی و قراردادی	عدم شفافیت فرآیندها و رویه‌ها	Q7	
	عدم تعهد به موقع به قراردادهای توسط باشگاه‌های ورزشی داخل کشور	Q8	M4, M5,
	تبانی درون‌سازمانی جهت کسب منافع بیشتر از قراردادهای توسط باشگاه‌ها و سازمان‌های ورزشی	Q10	M17, M26

مشکلات ساختاری ورزش	وجود بندها و تبصره‌های زیاد به نفع طرف مقابل	Q16	
	عدم شفافیت قراردادهای ثبت شده بین عموم	Q24	
	فقدان ساختار حقوقی لازم در فدراسیون‌ها	Q14	
	مشکلات مربوط به برند ضعیف ملی ایران در عرصه‌های بین‌المللی	Q17	M7,
	ارزش کم پول ملی	Q28	M8,
	ساختار نامناسب باشگاه‌های ورزشی مخصوصا فوتبال	Q29	M16,
	دولتی بودن بسیاری از سازمان‌ها و باشگاه‌های ورزشی	Q31	M19
دلالتان و دست‌پاچه	وجود افراد ذینفع و دلالتان در پشت پرده قراردادها	Q1	
	نفوذ شبکه‌های ارتباطات غیررسمی به سازمان‌های ورزشی	Q13	M2,M14,
	قدرت زیاد دلالتان در ورزش کشور	Q20	M15,
	وجود توافق‌های پنهان و قراردادهای زیرمیزی توسط دلالتان	Q27	M22
مشکلات نظارتی و تنبیهی	ضعف سازوکار کنترل و نظارت بیرونی	Q15	
	ضعف نظام اطلاع‌رسانی و دسترسی به اطلاعات ورزش کشور	Q19	M1,
	مجازات کم خاطیان و مفسدان ورزشی با وجود آشکار شدن	Q22	M12,
	عادی شدن شکست در پرونده‌ها و دزدی سیستماتیک	Q23	M13
	عدم اراده فدراسیون‌ها در جلوگیری از مشکلات احتمالی	Q30	

با توجه به موارد یاد شده و بر اساس امتیازات داده‌شده از سوی خبرگان به عوامل کیو و همچنین مصاحبه‌ها و نحوه ارزش‌گذاری کارت‌ها در نمودار کیو از سوی خبرگان، تحلیل و تفسیر عقاید و دیدگاه‌های هر الگوی ذهنی صورت گرفته است. این الگوهای ذهنی به شرح شکل ۳ می‌باشد:

شکل ۳: الگوهای ذهنی شناسایی شده

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه ورزش از نوع همگانی فراتر رفته و به ورزش قهرمانی و حرفه‌ای تبدیل شده است. با افزایش ابعاد مالی فعالیت‌های مختلف در صنعت ورزش نظیر دستمزدها و پرداخت‌هایی که به ورزشکاران و مربیان صورت می‌گیرد، سرمایه‌گذاری‌هایی که حامیان مالی باشگاه‌های ورزشی در جریان مسابقات انجام می‌دهند، مبالغی که با عنوان حق پخش مسابقات بین رسانه‌ها و مجریان برگزاری مسابقات رد و بدل می‌شود و همکاری‌های تجاری که در مورد حق شهرت ستارگان ورزشی ترتیب داده می‌شود، گزافه نیست اگر ادعا کنیم که در حال شکل‌گیری شاخه جدیدی از اختلافات حقوقی هستیم. در این رهگذر آنچه حداقل در کشور ما کمتر مورد توجه قرار گرفته، این است که همپای پیشرفت ورزش و وجود مسائل جدید ورزشی، حقوق و قوانین ورزشی پیشرفت ننموده است؛ به نحوی که ابهامات و خلأهای فراوانی در زمینه مسائل مختلف ورزشی از منظر حقوق ورزشی در کشور وجود دارد که سبب عدم موفقیت پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی بوده است. پس باید به دنبال آسیب‌شناسی این معضل برآمد تا با ارائه راهکارهای اجرایی در جهت بهبود وضعیت موجود حرکت کرد (وکیل، ۱۳۹۵؛ نادریان، ۱۳۹۳). پژوهش حاضر به دنبال واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی بود. بر مبنای نتایج

حاصل از روش‌شناسی کیو، شش عامل عدم‌تخصص‌گرایی، مشکلات آموزشی و اطلاعاتی، خلاءهای قانونی و قراردادی، مشکلات ساختاری ورزش کشور، سیستم دلالت و دست‌های پشت پرده و در نهایت مشکلات نظارتی و تنبیهی از جمله عوامل موثر بر شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی بود که در ادامه در مورد هرکدام مباحثی ارائه خواهد شد.

یکی از الگوهای ذهنی شناخته شده بر مبنای نتایج پژوهش حاضر عدم تخصص‌گرایی بود که از دلایل اصلی شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی به شمار می‌رود. بر پایه این الگوی ذهنی عدم موفقیت پرونده‌های حقوقی ایران از دخالت نهادهای غیرتخصصی از قبیل نظامیان و سیاست‌مداران در ورزش کشور، وجود مدیران ناکارآمد ورزشی در باشگاه‌ها، عدم استفاده از وکلا و حقوقدانان سایر کشورها، نداشتن وکلای متبحر در سطح بین‌المللی، عدم مشارکت و مداخله صاحب‌نظران حقوقی به‌ویژه در حوزه حقوق قراردادها و مناسبات بین‌المللی و نیروی انسانی ضعیف در بخش‌های حقوقی ورزش کشور نشأت می‌گیرد. نتایج پژوهش‌های سوری و همکاران (۱۳۹۸)، نظریان مادوانی و رجب حسینی (۱۳۹۶)، شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵)، بنیان و کاشف (۱۳۹۳) و تاج و همکاران (۱۳۹۱) این بخش از یافته‌های پژوهش را تأیید می‌کند. شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود بیان کردند بیشتر مدیران و مربیان در باشگاه‌های ورزشی حرفه‌ای، نسبت به وظایف و مسئولیت‌های قانونی خود در برابر ورزشکاران و سایر ذینفعان از آگاهی و آشنایی سطح پایینی برخوردارند و این امر سبب بروز مشکلاتی به‌ویژه در زمینه تدوین قراردادها گردیده است و هر ساله شاهد مشکلاتی در این زمینه در عرصه ورزش هستیم. همچنین آن‌ها بیان کردند که لازم است مدیران با قوانین و مقررات ورزشی آشنا شوند و یا از متخصصان حقوق ورزشی به عنوان مشاور بهره‌جویند. مصطفی پورانزلی و کاشف (۱۳۹۵) هم در پژوهشی دریافتند که افراد درگیر در ورزش به میزان کافی از مسئولیت‌های حقوقی آگاه نیستند که این می‌تواند یکی از دلایل اصلی باز شدن پرونده‌های حقوقی باشد. در پژوهشی دیگر نیز تاج و همکاران (۱۳۹۱) بسیاری از مسائل و مشکلات حقوقی در زمینه ورزش را عدم آگاهی مربیان و مدیران ورزش اعلام کردند. از آنجا که در سال‌های اخیر میزان و نوع حضور و به تبع آن میزان دادخواهی‌های قضایی شرکت‌کنندگان و فعالان حوزه ورزش رو به فزونی نهاده است، ضرورت اطلاع از قواعد حقوقی به منظور اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از وقوع حادثه یا براءت از مسئولیت در صورت تحقق آن، برای همه اهالی ورزش به‌ویژه مدیران ورزشی به نحو ملموسی احساس می‌شود (نظریان مادوانی، ۱۳۹۵). در نهایت با توجه به یافته‌های پژوهش در این بخش می‌توان بیان کرد که توجه به ارتقا و توسعه دانش حقوقی مدیران ورزشی، بهره‌گیری از حقوقدانان خبره و ماهر در سازمان‌ها و باشگاه‌های ورزشی که مشاور مدیران ورزشی باشند، تربیت وکلا و حقوقدان‌های ورزشی از طریق اعزام به دوره‌های حقوق ورزشی بین‌المللی و بورس گرفتن در سایر

دانشگاه‌های خارج از کشور در حوزه حقوق ورزشی و کمرنگ کردن ردپای افراد غیرمتخصص و سیاسیون که کمتر به مباحث ورزشی اشراف دارند، از جمله راهکارهایی است که با توجه به الگوی ذهنی عدم-تخصص‌گرایی می‌توان به آن‌ها اشاره داشت.

در ادامه نتایج پژوهش الگوی ذهنی مشکلات آموزشی و اطلاعاتی در حوزه حقوق ورزشی شامل کمی سواد حقوقی ذینفعان، نبود رشته حقوق ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها، عدم پرورش نیروی انسانی متخصص داخلی در زمینه حقوق ورزشی، عدم آموزش و پرورش حقوقدانان بین‌المللی ورزشی، عدم آشنایی به زبان انگلیسی در میان مدیران ورزشی و عدم آگاهی از قوانین بین‌المللی و به‌روز در ورزش است که عدم موفقیت پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی را به دنبال داشته است. این بخش از نتایج پژوهش با یافته‌های پژوهش سوری و همکاران (۱۳۹۸)، شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵)، نادریان و رهبری (۱۳۹۳)، لیندهولم (۲۰۲۱) و فوستر (۲۰۱۹) همسوست. لیندهولم^۱ (۲۰۲۱) بیان می‌کند که آشنایی با قوانین، مفهوم قضاوت و مدل‌های مربوط به داوری در محاکم بین‌المللی ورزش به درک احکام دیوان داوری ورزش و نقش آن در توسعه نظم حقوقی فراملی در ورزش کمک می‌کند و در نهایت منجر به توسعه عدالت در قضاوت پرونده‌های ورزشی خواهد شد. همچنین شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) موانع علمی آموزشی نظیر فقدان منابع علمی کافی در زمینه حقوق ورزشی، عدم اهتمام کافی به درس حقوق ورزشی در دانشکده‌های تربیت بدنی و حقوق و همچنین پایین بودن دانش حقوقی فعالان عرصه ورزش، کمبود نیروی انسانی متخصص حقوق ورزشی و عدم آشنایی کافی افراد دخیل در ورزش با قراردادهای ورزشی را از عوامل موثر بر عدم توسعه حقوق ورزشی در ایران بیان کردند. در پژوهشی دیگر نادریان و رهبری (۱۳۹۳) دریافتند به دلیل کاستی‌های محرز در قوانین مربوط به ورزش در حقوق ایران و نیاز جامعه، ایجاد رشته حقوق ورزش در کشور ضرورت دارد. همچنین ایشان بر سر راه‌اندازی رشته حقوق ورزشی در دانشکده‌ها یا گروه‌های آموزشی حقوق با ترکیبی از دروس حقوق و ورزش توافق داشتند، اما متأسفانه، با وجود توسعه فراوان گرایش‌های مربوط به رشته تربیت بدنی و حقوق، هنوز اقدامی برای ایجاد گرایشی با عنوان "حقوق ورزشی" باوجود مخاطبان بی‌شماری که دارد، صورت نپذیرفته است. مربیان ورزشی، معلمان تربیت بدنی و مشاوران حقوقی ورزشی از جمله نیروی انسانی مهم سازمان‌های ورزشی به‌شمار می‌روند که با آموزش صحیح در زمینه حقوق ورزشی می‌توانند از بروز بسیاری از حوادث ورزشی و تشکیل پرونده‌های ورزشی پیشگیری نمایند. همچنین در کشور ما جای خالی وکلای ورزشی و قضات ورزشی در عرصه ورزش به شدت احساس می‌شود (شعبانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۵). با عنایت به نتایج این بخش از پژوهش، می‌توان به تربیت نیروی انسانی متخصص در حقوق ورزشی و همچنین آموزش

1 Lindholm

کاربرد حقوق ورزشی برای مخاطبان از طریق رسانه‌های ورزشی، تألیف منابع علمی روزآمد برای ارتقای دانش حقوق ورزشی، برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی به منظور ارتقای دانش حقوقی فعالان عرصه ورزش و آموزش کاربردی حقوق ورزشی برای مخاطبان از طریق رسانه‌های ورزشی، تامین نیروی انسانی خبره، آموزش و تربیت نیروی متخصص در زمینه حقوق ورزشی به عنوان راهکارهای برای توسعه حقوق ورزشی در کشور و به دنبال آن موفقیت در پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزش اشاره کرد. همچنین با توجه به نو و جدید بودن رشته حقوق ورزشی در ایران، نیاز به تدوین کتاب‌ها و مقاله‌های گوناگون و نیز تحقیقات منسجم و تدوین آیین‌نامه‌های مدون برای بهبود و توسعه علوم حقوقی ورزش احساس می‌شود.

خلاءهای قانونی و قراردادی به عنوان یکی دیگر از الگوهای ذهنی شناخته شده در پژوهش حاضر شامل عدم شفافیت فرآیندها و رویه‌ها، عدم تعهد به موقع به قراردادهای توسط باشگاه‌های ورزشی داخل کشور، تبانی درون سازمانی جهت کسب منافع بیشتر از قراردادهای توسط باشگاه‌ها و سازمان‌های ورزشی، وجود بندها و تبصره‌های زیاد به نفع طرف مقابل و عدم شفافیت قراردادهای ثبت شده بین عموم بود که چرایی شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی را تبیین می‌کند. نتایج پژوهش‌های دیاکانو و همکاران (۲۰۲۱)، لاکومسکی (۲۰۲۱)، لیندهولم (۲۰۲۱)، فوستر (۲۰۱۹)، سوری و همکاران (۱۳۹۸)، معماری و همکاران (۱۳۹۸) و شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) نیز با نتایج این بخش از پژوهش حاضر همخوانی دارد و آن‌ها را تأیید می‌کند. فوستر (۲۰۱۹) در پژوهشی بیان کرد که حقوق جهانی ورزش نیاز به مقررات بین‌المللی و شفافیت دارد تا بتوان در تصمیمات عدالت را شاهد بود و این موضوع نیاز به همکاری فدراسیون‌ها و سازمان‌های قضایی کشورها دارد. همچنین شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی عدم انطباق کافی مقررات داخلی ورزش با قوانین و مقررات بین‌المللی، عدم وجود یا ناکافی بودن آیین‌نامه‌های انضباطی مدون در رشته‌های مختلف و پراکندگی و ابهام در قوانین و عدم وجود قوانین و مقررات جامع و شفاف در زمینه حقوق ورزشی را به عنوان موانع نهادینه شدن حقوق ورزشی در کشور بیان کردند. با عنایت به نتایج پژوهش حاضر و مباحثی که مطرح شد، تدوین مقررات و آیین‌نامه‌های انضباطی شفاف در سازمان‌های ورزشی، بررسی جامع و کامل قراردادهای بندهای موجود در قراردادهای توسط خبرگان حقوقی و جلوگیری از فساد و تبانی از جمله راهکارهایی است که می‌توان در جهت کاهش شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی به آن‌ها اشاره داشت.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، مشکلات ساختاری ورزش یکی دیگر از الگوهای ذهنی شناسایی شده در راستای شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی بود که شامل فقدان ساختار حقوقی لازم در فدراسیون‌های ورزشی، مشکلات مربوط به برند ضعیف ملی ایران در عرصه‌های بین‌المللی،

واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی

ارزش کم پول ملی، ساختار نامناسب باشگاه‌های ورزشی به‌خصوص فوتبال و دولتی بودن بسیاری از سازمان‌ها و باشگاه‌های ورزشی می‌باشد. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش‌های لاکومسکی (۲۰۲۱) و شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) همسو می‌باشد. شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود موانع ساختاری را از جمله موانع نهادینه‌سازی حقوق ورزشی در کشور بیان کردند. ایشان همچنین عدم وجود یا ناکافی بودن کمیته‌های انضباطی در فدراسیون‌های رشته‌های مختلف ورزشی را از جمله موانع ساختاری بیان کردند. دلدار و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود بیان کردند که باشگاه‌های ورزشی به هنگام عقد قراردادهای مالی، حقوقدان‌های ورزشی را استخدام کنند. با عنایت به نتایج پژوهش، پر واضح است که فدراسیون‌های رشته‌های مختلف ورزشی به‌خصوص فدراسیون فوتبال، در ساختار سازمانی خود به یک واحد حقوقی مستقل که شامل حقوقدانان ورزشی و غیرورزشی خبره و آگاه نسبت به قوانین نیاز دارند تا بر روی مقررات و قوانین و قراردادهایی که منعقد می‌شود، نظارت داشته باشند. همچنین به‌واسطه مجادلات سیاسی و تحریم‌های ناعادلانه‌ای که متوجه کشور است، ارزش پول ملی تنزل پیدا کرده و برند ملی ایران ضعیف شده که نیاز است مدیران و مسئولان ورزشی، تأثیرات این تهدیدها را بکاهند. همچنین ساختار دولتی بسیاری از باشگاه‌های ورزشی کشور یکی دیگر از دلایلی است که چالش‌هایی را بر سر راه مباحث حقوقی قرار داده است. بیرون آمدن ساختار باشگاه‌های فوتبال ایران از وابستگی مالی به دولت و توجه مدیران باشگاه‌ها به ایجاد راهبردهایی کلان برای واگذاری باشگاه‌ها به بخش خصوصی از راهکارهایی می‌باشد که باید در دستور کار مدیران ورزشی قرار بگیرد. اگر مسئولان دولتی و ورزشی ما بستر را برای واگذاری باشگاه‌های ورزشی به ویژه فوتبال بتدریج آماده و آن‌ها را به سرمایه‌گذاران خصوصی بسپارند، قطعاً فوتبال ملی و به‌خصوص باشگاهی در مدت ده تا پانزده سال آینده جایگاهی بسیار مناسب‌تر و بالاتر از شرایط فعلی خواهد داشت و استقبال سرمایه‌گذاران بخش خصوصی برای ورود به عرصه باشگاه‌داری منوط به رفع موانع خصوصی‌سازی باشگاه‌های فوتبال و شفاف‌سازی در اداره باشگاه‌های ورزشی می‌باشد.

همچنین الگوی ذهنی سیستم دلالان و دست‌های پشت پرده به عنوان یکی دیگر از عوامل موثر بر عدم موفقیت پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی شناسایی شد که شاخص‌هایی همانند وجود افراد ذینفع و دلالان در پشت پرده قراردادها، نفوذ شبکه‌های ارتباطات غیررسمی به سازمان‌های ورزشی، قدرت زیاد دلالان در ورزش کشور و وجود توافق‌های پنهان و قراردادهای زیرمیزی توسط دلالان این الگوی ذهنی را می‌سازند. نتایج این بخش از پژوهش حاضر، با یافته‌های پژوهش معماری و همکاران (۱۳۹۸) و شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) همسو می‌باشد. شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) شیوع فساد و دلالی در ورزش را به عنوان یکی از دلایل عدم موفقیت در نهادینه‌سازی حقوق ورزشی کشور اعلام کردند. پر واضح

است که مقوله دلالی و واسطه‌گری سایه سنگینی بر ورزش کشور ایجاد کرده است. حضور دلالان مسئله دیگری است که گریبان باشگاه‌های ورزشی کشور به‌خصوص فوتبال را گرفته است و در بیشتر مواقع با بر هم زدن توافق مالی میان دلال و مربیانی که توانسته‌اند به اهداف خود و قرارداد با باشگاه برسند، همراه است. با این اوصاف باید اثر سازمان‌های غیررسمی نظیر ارتباطات مربی با بازیکنان، بازیکنان با بازیکنان یا با دلالان، سیاسی بازی‌ها و غیره را کنترل و کاهش داد تا مشکلی حقوقی متوجه باشگاه‌ها و سازمان‌های ورزشی نباشد.

در نهایت اینکه مشکلات نظارتی و تنبیهی به عنوان یکی دیگر از الگوهای ذهنی در پژوهش حاضر شناسایی شد که این الگوی ذهنی برآمده از شاخص‌هایی همچون ضعف سازوکار کنترل و نظارت بیرونی، ضعف نظام اطلاع‌رسانی و دسترسی به اطلاعات ورزش کشور، مجازات کم خاطیان و مفسدان ورزشی با وجود آشکار شدن، عادی شدن شکست در پرونده‌ها و دزدی سیستماتیک و عدم اراده فدراسیون‌ها در جلوگیری از مشکلات احتمالی می‌باشد. در مطالعه‌ای فوستر (۲۰۱۹) بیان می‌کند که همکاری فدراسیون‌ها و سازمان‌های قضایی کشورها می‌تواند به شفافیت قوانین و رأی‌های صادره در دعاوی ورزشی کمک کند. به دنبال این آسیب‌های شناسایی شده که متوجه پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی است، نظارت و کنترل مستمر روش‌ها، فرایندها و قوانین و مقررات ورزشی، امری اجتناب ناپذیر است که باید در دستور کار متولیان امر قرار بگیرد. همچنین ایجاد یک بانک اطلاعاتی گسترده و قوی در ورزش کشور که در دسترس همگان باشد و از این طریق شفاف‌سازی صورت بگیرد، از الزاماتی است که باید به آن عمل کرد. در وهله آخر برخورد سخت و جدی با خاطیان، هنجارشکنان و مفسدان حاضر در صحنه‌های ورزشی از دیگر راهکارهایی است که می‌تواند پلی برای حرکت به سمت موفقیت در پرونده‌های حقوقی در دعاوی بین‌المللی ورزشی باشد.

در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت که با توسعه چشمگیر ورزش در دهه‌های اخیر و تبدیل آن به یک صنعت بزرگ و پرمخاطب، مباحث حقوقی مربوط به آن نیز غامض‌تر و پیچیده‌تر شده‌اند. عرصه ورزش با توجه به شرایط و مقتضیات منحصربه‌فرد خویش، از قواعد حقوقی ویژه‌ای برخوردار است که در بسیاری از ابعاد اساساً آن را از دادگاه‌ها و محاکم عمومی متمایز می‌سازد. پس در نهایت با نگاهی به آسیب‌های شناسایی شده در این پژوهش در راستای شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی می‌توان نتیجه گرفت که مشکلات و موانعی که ورزش کشور در حوزه حقوق ورزشی با آن مواجه است در وهله اول موانع و مشکلات پایه‌ای و زمینه‌ای همچون آگاهی کم ذینفعان ورزشی نسبت به حقوق ورزشی بین‌الملل است که ناشی از ضعف در آموزش و عدم به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص می‌باشد و در وهله بعدی، مشکلات ساختاری ورزش کشور همچون ساختار سازمان‌ها و باشگاه‌های ورزشی و در

واکاوی دلایل شکست پرونده‌های حقوقی ایران در دعاوی بین‌المللی ورزشی

درجه بعدی مسائل سیاسی که متوجه کشورمان است و به نوعی ورزش و حقوق ورزشی در ایران را تحت تأثیر خود قرار داده است. پس برای پیشگیری از بروز مشکلات حقوقی و موفقیت در پرونده‌های حقوقی ورزش، تشکیل دادگاه‌های تخصصی و نهادهای حکمیت به منظور رسیدگی به پرونده‌های ورزشی، تدوین قوانین جامع مالی در ورزش، مبارزه با دلالتی و فساد و واسطه‌گری، ایجاد کمیته‌های انضباطی با ترکیب حقوقی مناسب برای فدراسیون‌های مختلف ورزشی، روی کار آمدن مدیران ورزشی و مسلط به قوانین و مقررات و حقوق ورزشی، بهره‌گیری از وکلا و حقوقدانان خبره و ماهر به عنوان مشاور در کنار مدیران ورزشی، ایجاد رشته حقوق ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها، شفاف‌سازی در قراردادها و برگزاری دوره‌های آموزشی و همایش‌ها در حوزه حقوق ورزشی و دعوت از شخصیت‌های بین‌المللی برای به اشتراک گذاشتن تجاربشان در حوزه حقوق و پرونده‌های ورزشی از جمله راهکارهایی است که با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان به آن‌ها اشاره کرد.

این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز رو به رو بود که از آن میان می‌توان به شرایط بحران کرونا و دسترسی سخت به مشارکت‌کنندگان جهت انجام مصاحبه و کمرنگ بودن مطالعات حوزه حقوق ورزشی نسبت به سایر حوزه‌های ورزش جهت گردآوری مبانی نظری و پیشنهاد تحقیقات اشاره کرد.

منابع

- ایلنا. خبرگزاری کار ایران. (۱۳۹۹). «آخرین جزئیات پرونده ویلموتس از زبان اعضای تیم حقوقی فدراسیون فوتبال». کد خبر: ۹۵۰۸۳۰. <https://www.ilna.news/fa/tiny/news-950830>
- باقرنیا، حمید و ساقیان، مهدی. (۱۳۹۶). «ضرورت تاسیس فدراسیون حقوق ورزشی و نقش آن در پیشگیری از جرایم ورزشی». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۳۵، صص ۱۹۷-۲۱۰.
- بنیان، عباس و کاشف، مجید. (۱۳۹۳). «تفاوت آگاهی‌های حقوقی و مسئولیت مدنی مربیان ورزش زن و مرد در رویدادهای ورزشی». فصلنامه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی. ۲(۴)، صص ۷۹-۹۰.
- جلیلیان، فریبا و رومیانی، محبوبه. (۱۳۹۷). «مسئولیت مدنی در جامعه ورزشی در حقوق موضوعه ایران». فصلنامه علمی حقوقی قانون یار. ۲(۷)ف/صص ۲۵۱-۲۶۵.
- دادگر، علی؛ زاهدی، مهدی؛ زمانی، سید قاسم و شهیازی، آرامش. (۱۳۹۷). «تأملی بر نقش و عملکرد دادگاه فوری دیوان حکمیت ورزش و اقدامات آن در خلال بازی‌های المپیک ۲۰۱۶». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۱۷(۴۰)، صص ۷۴-۵۹.
- دلدار، ابراهیم؛ کارگر، غلامعلی و غفوری، فرزاد. (۱۳۹۵). «بررسی موانع اقتصادی خصوصی‌سازی باشگاه‌های لیگ حرفه‌ای فوتبال کشور». مدیریت و توسعه ورزش. ۵(۲)، صص ۵۳-۶۸.
- سوری، ابوزر؛ همتی نژاد، مهرعلی؛ بنار، نوشین و رستمی چکالسری، عبداله. (۱۳۹۸). «تعیین موانع و شیوه‌های توسعه ابعاد نظام حقوق ورزشی کشور». مطالعات مدیریت ورزشی. انتشار آنلاین.
- شعبانی مقدم، کیوان؛ ذکایی، حسین و حسن زاده، محمد تقی. (۱۳۹۵). «شناسایی و اولوی بندی موانع و راهکارهای توسعه حقوق ورزشی در ایران». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۳۴، صص ۲۰-۹.

- شهبازی، آرامش و برلیان، پویا. (۱۳۹۷). «دوپینگ در حقوق بی الملل ورزشی و جایگاه دیوان داوری ورزش در تنسيق رویه بی المللی در این زمینه». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۱۷(۳۹)، صص ۱-۲۵.
- ضیایی، سید یاسر و جوادی، سعیده. (۱۳۹۸). «حمایت از مالکیت فکری در حقوق بین الملل سرمایه گذاری خارجی». مطالعات حقوقی. ۱۱(۲)، صص ۱۲۷-۱۵۵.
- علی دوست قهفرخی، ابراهیم. (۱۳۹۸). «تحلیل موانع حقوقی و قانونی اثرگذار بر اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در فوتبال حرفه ای جمهوری اسلامی ایران». نشریه مدیریت ورزشی. ۱۱(۳)، صص ۴۱۱-۴۲۸.
- مصطفی پور انزلی، شاهین و کاشف، سید محمد. (۱۳۹۵). «التزام عملی مربیان ورزشی به مسئولیت های حقوقی از دیدگاه ورزشکاران». نشریه مدیریت ورزشی. ۸(۴)، صص ۵۴۱-۵۵۴.
- معماری، ژاله؛ سعادت، مهسا و دهقانی، فرشته. (۱۳۹۸). «بازشناسی و مدل سازی حوزه ها و زیرساخت های حقوق تجارت در ورزش حرفه ای ایران». نشریه مدیریت ورزشی. ۱۱(۳)، صص ۴۸۳-۵۲۰.
- نادریان، مسعود و رهبری، سمیه. (۱۳۹۳). «امکان سنجی تاسیس رشته کارشناسی ارشد حقوق ورزشی در دانشگاه های ایران». فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی. ۶(۴)، صص ۱۹-۳۲.
- نجفی، سینا. (۱۳۹۸). «نگاهی نو به مبانی نظری ضوابط و اصول مسئولیت کیفری حقوق ورزشی». پژوهش های حقوقی قانون یار. ۲(۷)، صص ۲۱۷-۲۳۷.
- نظریان مادوانی، عباس و رجب حسینی، آمنه. (۱۳۹۶). «تحلیل عوامل فردی و سازمانی موثر در دادخواهی های ورزشی». فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش. ۴(۲)، صص ۵۳-۶۷.
- نهاوندی، مسعود و پوریانی، محمد حسین (۱۳۹۹). «بررسی سیاست کیفری ایران در موضوع جرائم و تخلفات ورزشی». مطالعات حقوقی. ۱۰(۴۳)، صص ۲۰۱-۲۱۰.
- وکیل، امیر ساعد و اسکندری، امیر ارسلان. (۱۳۹۵). «تشکیل نهاد داوری ملی ورزش در پرتو جایگاه داوری در حل و فصل اختلافات ورزشی». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۱۵(۳۱)، صص ۱-۱۹.
- ویژه، محمدرضا. (۱۳۹۲). «تحلیلی بر روابط دولت و نظم حقوقی». مطالعات حقوقی. ۵(۱)، صص ۱۴۷-۱۷۳.
- Anita M. Moorman. (2021). **Sport Law a Managerial Approach**. Routledge
- Chennapragada, S., Jain, S. (2020). “Demystifying India’s Paralympic movement: overview of legislation, sport governance and ground realities”. International Sports Law Journal, 20: 191–202. <https://doi.org/10.1007/s40318-020-00168-6>
- Cisneros, Ben. (2020). “Challenging the call: Should sports governing bodies be subject to judicial review?” International Sports Law Journal, 20:18–35.
- Diaconu, M., Kuwelkar, S. & Kuhn, A. (2021). “The court of arbitration for sport jurisprudence on match-fixing: a legal update”. International Sports Law Journal, 20: 18-35. <https://doi.org/10.1007/s40318-021-00181-3>.
- Foster, K. (2019). “Global Sports Law Revisited”. Entertainment and Sports Law Journal, 17(4):1–14.
- Jodi S. Balsam. (2020). “Criminalizing Match-Fixing as America Legalizes Sports Gambling”. Marquette Sports Law Review, 31(1): 1-35
- Jose, L. Arias., Francisco, M., Argudo., Jose I. Alonso. (2011). “Review of rule modification in sport”. Journal of Sports Science and Medicine, 10: 1-8.
- Lindholm, J. (2021). “A legit supreme court of world sports? The CAS(e) for reform”. International Sports Law Journal, 21(1): 1–5.
- Łukomski, J. (2021). “On the finalisation of international football transfers and professional football players’ contracts”. International Sports Law Journal, 20: 157–179. <https://doi.org/10.1007/s40318-020-00170-y>
- Taj AA, Naghavi M, Siavashani FJ. (2012). “The determination of sport coaches and manager”. Knowledge with sport laws, 2(5): 38–44.